

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ОСНОВИ ПРАВА

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти денної та заочної форми навчання
спеціальностей: 051 «Економіка»,
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

УДК 34 (075.8)

ББК Х 9 (4 Укр) Я 7

Ш 45

Укладач: канд. екон. наук, доцент С.В. Шерстюк

Рецензенти: *О.І. Миколенко* – доктор юрид. наук, професор, завідувач кафедрою адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Я.Г. Гриньова – канд. педагог. наук, доцент кафедри педагогіки, психології та права ХНАУ ім. В.В. Докучаєва;

Шерстюк С.В.

Ш 45 Основи право. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальностей: 051 «Економіка», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / С.В. Шерстюк. – Х.: ХНАУ, 2020. – 26с.

© Шерстюк С.В., 2020

© Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 2020

Загальні вказівки

Головна мета практичних і семінарських занять - поглиблення знань з основ права. На заняттях слід навчитися аналізувати обставини справи, визначати характер правовідносин, застосовувати правові норми при розв'язуванні спорів.

На практичні заняття винесено основні, найбільш важливі питання курсу. У ході підготовки до занять з кожної теми вивчаються нормативні акти, конспект лекцій і тільки тоді розв'язуються завдання. Усі завдання необхідно вирішувати письмово. Відвідування практичних і семінарських занять є обов'язковим. Якщо студент пропустив заняття з поважних причин, то він зобов'язаний за вказівкою викладача відпрацювати його у визначений час. Студенти, які не відпрацювали всіх занять, до екзаменів і заліків не допускаються.

На кафедрі студенти можуть отримати необхідну літературу для самостійного вивчення та підготовки до практичних занять.

У читальному залі університету є підручники та хрестоматії з різних галузей права, а також періодичні видання, у яких містяться нормативні акти із змінами і доповненнями. До них належать: журнал "Відомості Верховної Ради України"; газети "Голос України"; "Урядовий кур'єр" та ін.

Розділ I. Основи права

Тема I. Поняття і сутність права

План

1. Поняття права, його функції.
2. Притягти та ознаки права.
3. Право і мораль.
4. Система права: норма, інститут, галузь.
5. Дія норми права.
6. Джерела права.

Завдання

1. Навести по два приклади норми права та норми моралі. Дати їм характеристику: однакове та різне.
2. Визначити, які з перелічених юридичних документів є нормативними актами:
  - 1) Закон України від 4 березня 1992р. "Про приватизацію майна державних підприємств";
  - 2) Закон України від 16.04.1997р. "Про громадянство України";
  - 3) Закон України від 05.07.1991р. "Про президента України";
  - 4) Указ Президента України від 10.06.1997р. "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набирання ними чинності";

5) Наказ директора заводу "Комунар" від 10.02.1993р. "Про затвердження "Положення про оплату праці";

6) Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993р. "Про порядок легалізації об'єднань громадян";

7) Указ Президента України від 4.03.1993р. "Про присвоєння почесного звання "Заслужений діяч науки і техніки" Кислову П.С.";

8) Рішення Починського району Ради народних депутатів від 5.04.1993р. "Про наведення санітарного порядку в населених пунктах". Які межі дії нормативних актів у часі, у просторі, по колу осіб?

3. Правовими нормами якої галузі права будуть регулюватися наведені відносини.

- 1) стягнення аліментів на утримання неповнолітніх;
- 2) відшкодування майнового збитку, заподіяного громадянину протизаконним звільненням внаслідок прогулу;
- 3) стягнення штрафу за протизаконну вирубку лісу;
- 4) вирішення майнової суперечки між підприємствами;
- 5) відшкодування збитку, викликаного вилученням земельної частки.

4. Які з наведених документів віднесені до джерел права:
Вирок суду. Закон України "Про підприємництво в Україні", "Правило здійснення операцій з іноземною валютою на території України", затверджене Правлінням Національного банку.

5. Які нормативні акти є під законними?

Відповіді: Конституція Республіки Крим, постанови Кабінету Міністрів України, Кодекс законів про працю. Конституція України, Указ Президента.

6. Яка галузь права регулює порядок приймання на роботу?

Відповіді: 1. Адміністративне право. 2. Державне право. 3. Трудове право.

4. Цивільне право.

7. В якій формі приймають нормативні акти вищі органи державного управління?

Відповіді: 1. Рішення. 2. Указ. 3. Постанова. 4. Закон. 5. Інструкція.

6. Декрет.

Тема 2. Правові відносини

План

1. Поняття правових відносин.
2. Суб'єкти правових відносин.
3. Об'єкти правових відносин.
4. Юридичні факти та зміст правових відносин.

Завдання

1. А. Фролов, займаючи посаду директора заводу "Електроважмаш", виступив

учасником таких правових відносин:

- перевів на іншу постійну роботу слюсаря Петрова;
- із заводом "Теплоавтомат" склав угоду на постачання продукції;
- підняв заробітну плату головному бухгалтеру В.Н. Сорокіній.

Визначити суб'єктивний склад цих правових відносин.

2. У період весняного паводка було зруйновано декілька господарських споруд фермерського господарства "Надія". Голова господарства у визначеному порядку звернувся до районного відділення "Держстраху" з проханням про виплату страхової суми. Що у цьому випадку є юридичним фактом?

3. Визначити, якими галузями права регулюються такі правовідносини:

- громадянина Колісниченка було оштрафовано за перехід вулиці у недозволеному місці;
- із земель сільськогосподарського кооперативу за його згодою було вилучено земельну ділянку площею 3 га під будову лікарні;
- фермерське господарство уклало трудовий договір з громадянином Кравченком;
- водій рибгоспу "Прибой" вкрав у риболовецької бригади 100 кг риби;
- завод звернувся до суду про стягнення боргу з колишнього робітника, який відмовився його сплатити у зв'язку із звільненням з роботи.

4. Визначити складові частини даного правовідношення:

Правління АП "Батьківщина" за систематичне порушення строку виконання у сільськогосподарських робіт і з'явлення у нетверезому стані звільнило із займаної посади бригадира польової бригади Радченка і запропонувало йому посаду обліковця.

5. Навести по два приклади правомірної та неправомірної дії.

Розділ II. Цивільне право

Тема 3. Цивільне право у системі правових галузей

План

1. Визначення цивільного права
2. Джерела цивільного права.
3. Поняття та склад цивільно-правових відносин.

Завдання

1. Навести по три приклади майнових та особистих немайнових відносин.
2. До народного суду Орджонікідзевського району міста Харкова надійшли позовні заяви:
  - 1) про призначення батьківства;
  - 2) про відшкодування збитку, заподіяного здоров'ю громадянина;
  - 3) про захист честі та гідності громадянина;
  - 4) поновлення на роботі незаконно звільненого громадянина Д.О.

Шевченка;

5) стягнення аліментів;

Які із згаданих позовів будуть розглядатися згідно з нормами цивільного права?

3. Перелічити п'ять-сім нормативних актів, які мають відноситися до джерел цивільного права.

4. Виявити об'єкт і суб'єктивний склад у таких цивільних правовідносинах:

- 1) купівля - продаж;
- 2) реалізація сільськогосподарської продукції за договором контракції;
- 3) оренда;
- 4) ремонт сільськогосподарської техніки за договором з РТП.

Тема 4. Правове становище громадян і юридичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин

План

1. Суб'єкти цивільно-правових відносин.
2. Правоздатність та дієздатність громадян.
3. Юридичні особи: поняття, ознаки, виникнення та принципи діяльності юридичних осіб.
4. Держава як суб'єкт ЦПВ.

Завдання

1. Т. Іволгіна, 16 років, здобула згоду райвиконкому на зниження шлюбного віку, у зв'язку з підтвердженою медичною довідкою про вагітність. Після реєстрації шлюбу Т. Іволгіна вирішила продати отриману у спадок від діда дачу. Однак нотаріальна контора відмовила у засвідченні договору купівлі-продажу. до отримання згоди батьків на продаж дачі.

Як шлюб впливає на цивільну дієздатність?

2. Ніна Мухіна, 16 років працювала ученицею на фабриці ім. Тінякова. Захоплюючись косметикою, вона увесь свій заробіток витратила на придбання дорогих духів, пудри, кремів. Мати Мухіної переконувала дочку, що такі покупки недоцільні, тому що сім'я перебуває у скрутному стані. Коли мати зрозуміла, що переконати дочку не зможе, вона звернулася в бухгалтерію фабрики з проханням не видавати на руки заробітної платні з приводу її неповноліття. Отримавши відмову, мати звернулася до суду з проханням позбавити її дочку права самостійно розпоряджатися своїм заробітком.

Дати правову оцінку ситуації.

3. Підлітки грали на тротуарі у футбол, і розбили вітринне скло у магазині. Особи підлітків було встановлено. Це були: Семенов - 12 років, Бугайов - 15 років, школярі та Сахаров - 16 років - робочий годинникового заводу. Магазин подав позов у суд про відшкодування збитків батьками Семенова, Бугайова, Сахарова.

З кого і у якому розмірі повинен стягнути суд відшкодування збитків заподіяних магазину?

4. Громов систематично пропивав свою заробітну плату, не брав участь у витратах сім'ї, продавав свої речі. Жінка Громова звернулася з позовом до суду про обмеження дієздатності свого чоловіка і надання їй права отримувати його заробітну плату та розпоряджатися нею.

Суд у позові відмовив, тому що усі члени сім'ї мають високі заробітки та максимальні пенсії, і зловживання Громовим спиртними напоями не ставить сім'ю в тяжке матеріальне становище.

Як має бути вирішена справа?

5. Громадянка Лебедєва звернулася до адміністрації за містом роботи чоловіка з письмовою заявою, в якій просила не видавати заробітну плату чоловіку, який витрачає її на придбання мисливських приладів, що негативно відбивається на матеріальному стані сім'ї. Чи має право адміністрація у даному випадку обмежити дієздатність Лебедєва? Який орган має право обмежити дієздатність громадян?

6. Визначити, чи є юридичними особами:

- директор Українського НДІ землеробства;
- селянське-фермерське господарство "Степове";
- тракторно-польова бригада сільськогосподарського кооперативу;
- відділ соціального захисту населення Жовтневого району;
- акціонерне товариство "Першотравневе". Які ознаки юридичної особи?

7. Громадянин Коринський купив у учня 5 класу Петренка рідкісну книгу із сімейної бібліотеки. Угода купівлі-продажу була здійснена біля книжкового магазину. Випадково сталося так, що покупець - робітник того ж підприємства, де працював батько школяра. Дізнавшись про угоду, батько запропонував співробітнику повернути книжку в обмін на гроші, які він заплатив за книгу. Коринський відмовився від такої пропозиції.

Чи законна така угода купівлі-продажу?

До якого органу може звернутися батько школяра за захистом своїх прав?

8. Павленко подарував своєму племіннику Зареву на день шістнадцятиріччя велосипед. Бажаючи придбати магнітофон, Зарев здав велосипед на продаж у комісійний магазин. Батько хлопчика звернувся до завідуючого магазином з вимогою повернути велосипед але той відмовив, мотивуючи тим, що у Зарева є паспорт і він має право сам розпоряджатися велосипедом, який подарували не батькам Зарева, а їх сину. Зарев - батько звернувся з позовом до суду.

Як суд повинен вирішити справу?

Тема 5. Право власності Правовий захист права власності

План

1. Поняття власності та права власності.
2. Зміст права власності.
3. Форми власності в Україні.

4. Захист права власності.

Завдання

1. Чугуївському підприємству Агрохімія за договором оренди фермерське господарство "Ранок" передало трактор на строк один рік. Через п'ять місяців директор підприємства дозволив громадянину Ключеву взяти у користування вищезгаданий трактор. Коли після закінчення строку оренди фермерське господарство поставило вимогу повернути трактор, виявилось, що трактор непридатний до користування з провини громадянина Ключова. Господарство подало позов до підприємства, мотивуючи відмову задовольнити позов господарства тим, що винним у псуванні трактора є Ключов.

Оцінити ситуацію.

2. На міському ринку громадянин Гридня купив у незнайомого громадянина транзисторний приймач. У неділю Гридня був з приймачем на міському пляжі. До нього підійшов громадянин Польовий, з вимогою повернути йому приймач, оскільки раніше він був його власником і який був украдений місяць тому назад у електропоїзді. При цьому він указав приховані прикмети приймача. Однак Гридня відмовив Польовому, тому що він не знав і не міг знати, що купує крадену річ.

Як розглянути суперечку?

Яке рішення слід прийняти у цій справі?

3. Петренку на правах приватної власності належав рояль. Ідучи до Донецька у довгострокове відрядження, він передав рояль на збереження громадянину Рогову. Рогов тяжко захворів і продав належний Петренку рояль громадянці Белугіній. Петренко як власник подав позов до Белугіної про повернення рояля.

Як вирішити справу?

4. 3 серпня 1993 р. громадянин Павленко подав у районну газету об'яву про те, що до його господарства 1 серпня прибулася корова. В об'яві Павленко повідомляв, що у разі неявки власника у період двох тижнів, він буде вважати корову своєю. До 20 серпня, за коровою ніхто не звернувся, і Павленко продав її Семенову. 25 серпня до Павленка звернувся голова сільськогосподарського кооперативу "Аврора" з пропозицією повернути корову. Коли виявилось, що корови немає, кооператив звернувся до суду.

Як вирішити справу?

5. Сільськогосподарське підприємство „Мрія" подав позов до Блинова. З наданих матеріалів було видно, що Блинов у січні поточного року украв у кооперативі теля, за що був засуджений народним судом на три роки позбавлення у волі. Вартість теляти складала 300 грн.

Виходячи з вартості, суд задовольнив позовні вимоги підприємства. Вкажіть які способи захисту права власності застосовані у даному випадку?

6. При будівництві житлового будинку було зіпсовано дорогу, що "ускладнило користування складом заводу, розташованому поблизу. Незважаючи

на вимоги адміністрації заводу управління будівничих робіт дорогу не відремонтувало.

Куди треба звернутися адміністрації заводу за захистом свого права? Як називається такий позов?

7. На прикладі перелічених суб'єктів визначити кожному з них форму власності:

1) сільськогосподарський кооператив;

2) акціонерне товариство (АТ);

3) фермерське господарство;

4) приватне підприємство;

5) орендне підприємство.

8. Водія м'ясокомбінату Іванова було затримано на прохідній при спробі вкрасти 100 кг м'яса, не оформленого документами.

Які правові способи захисту права власності слід використати ?

Розділ III. Трудове право

Тема 6. Правове регулювання трудових правовідносин

План

1. Поняття та склад трудових правовідносин.

2. Трудовий договір, контракт.

3. Законодавство про труд.

4. Порядок оформлення на роботу.

Завдання

1. Перелічені особи подали заяви про прийняття їх на роботу: Лаврова - бухгалтером, для роботи у сільськогосподарському підприємстві (головним бухгалтером у тресті працює її сестра); Устимчук - головним бухгалтером учгоспу сільськогосподарського інституту; Дементов - учнем комбайнера на строк п'ять років місяців і місяців; Баранов - завідувачим складом (раніше мав судимість за корисний злочин); Федорчук - водієм автобази; Петрин - комендантом гуртожитку, раніше не працював; Хлібанов - ветлікарем, молодий фахівець, направлений після закінчення інституту, до вступу в інститут працював на виробництві; Обушенко - кухарем їдальні; Шилів - електромонтером тваринницького комплексу, на час прийому на роботу йому виповнилося сімнадцять років сім місяців.

Як оформити прийом на роботу згаданих осіб? Чи потрібне їм попереднє медичне обстеження. Припустимо застосування виправного терміну при прийомі на роботу згаданих осіб, якщо так, то на який строк?

2. У жовтні власником племінного заводу була допущена до роботи дояркою Антонова. До початку роботи вона здала у відділ кадрів трудову книжку і заяву про прийняття на роботу з резолюцією бригадира, який не заперечував проти оформлення її дояркою. Перед роботою був проведений інструктаж з техніки безпеки. Обов'язки доярки Антонова виконувала до

шостого січня наступного року, за роботу їй виплачувалася заробітна плата. Проте після того, як Антонова пред'явила медичний висновок про необхідність переведення на легку роботу у зв'язку з вагітністю, власник звільнив її від виконання трудових обов'язків, посилаючись на те, що наказу про її прийняття на роботу не було.

Антонова звернулася до суду з позовом до племінного заводу про відновлення праці/стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу.

Яке рішення повинен винести суд?

3. При прийнятті на роботу завскладом універмагу Михайлова власник зажадав від нього такі документи: паспорт, трудову книжку, диплом про закінчення вузу, характеристику з місця роботи, довідку про забезпечення Михайлова та його сім'ї житлом, довідку про стан здоров'я.

Чи правомірна вимога власника про подання Михайловим усіх перелічених документів?

4. Директор заводу "Продмаш" відмовив у прийнятті на роботу трьом будівельникам на тій підставі, що вони були звільнені з попереднього місця роботи за систематичне невиконання трудових обов'язків і за появу на роботі в нетверезому стані.

Ваша думка про законність відмови у прийнятті на роботу? У яких випадках відмова в прийнятті на роботу є обгрунтованою?

5. На шарикопідшипниковий завод звернулися із заявами про прийняття на роботу:

Новіков - колишній колгоспник; Матюхін - підліток 16 років, який закінчив 9 класів; Попов - демобілізований із армії; Яшин - молодий фахівець, направлений на роботу інженером після закінчення вузу. Усі вони раніше (як робітники, так і службовці) не працювали.

Які документи повинні подати названі особи при прийнятті на роботу? Як оформлюється зарахування на роботу працівників? Протягом якого строку повинна бути оформлена трудова книжка на громадянина, який вперше влаштовується на роботу. Де вона повинна зберігатися?

6. При укладенні трудового договору з Кочіним, власник запропонував включити умову про випробування протягом трьох місяців, з метою перевірки відповідності Кочіна дорученій роботі. Кочін заперечив проти випробування на тій підставі, що в трудовій книжці є всі дані про його кваліфікацію. У крайньому випадку він погоджувався на випробування протягом не більше одного тижня. Керівник звернувся до юрисконсульта підприємства з питанням, чи має він право відмовити Кочіну у прийнятті на роботу.

Який порядок встановлення випробування при прийнятті на роботу і як визначити його строк? Які відмови в прийнятті на роботу є обгрунтованими?

7. Робітник Леонт'єв був прийнятий на завод слюсарем VI розряду з місячним випробуванням. Після трьох тижнів роботи він був переведений в інший цех. При цьому керівник заводу оголосив Леонт'єву, що результати його

випробування в першому цеху незадовільні і йому необхідно пройти випробування в умовах іншого цеху. Після того, як Леонт'єв і в цьому цеху пропрацював три тижні, директор заводу звільнив його, як такого, що не витримав випробування. Леонт'єв звернувся до СУДУ з позовом. Суд визнав дії директора правильними й обгрунтував це рішення тим, що Леонт'єв проходив випробування у двох виробничих цехах, у кожному з них працював менше місяця, крім того про незадовільні результати випробування в першому цеху він був повідомлений.

Як вираховується строк випробування? Чи вірне рішення суду?

8. Чижикова була прийнята на роботу вихователем у дитячий садок з місячним строком випробування. У зв'язку з тим, що завідувач дитячим садком 20 днів хворіла і не мала можливості оцінити ділові якості та відповідність Чижикової дорученій роботі, завідувача запропонувала Чижиковій строк випробування ще на один місяць, на що остання дала письмову згоду. Через півтора місяця після прийняття на роботу Чижикова була звільнена як та, що не витримала випробування. Не погодившись з таким звільненням, Чижикова звернулася до суду з позовом про поновлення на роботі. Свої вимоги вона мотивувала тим, що за час роботи їй ніхто не зробив жодного зауваження. Чи можливе продовження строку іспиту при прийнятті на роботу? Чи має правове значення погодження сторін про продовження випробування? Як повинен вирішити справу суд?

9. Міністр видав наказ, відповідно до якого всім керівникам організації та підприємств галузі було заборонено приймати на роботу осіб, звільнених за порушення трудової дисципліни, тих хто часто змінює місце роботи в будівельних організаціях і підприємствах системи міністерства будівництва.

Ваша думка про законність наказу? В яких випадках відмова в прийнятті на роботу є обгрунтованою?

10. Скласти трудовий договір (контракт).

ТРУДОВА УГОДА м. Харків " " 200 р.

Цю трудову угоду складено між _____
в особі _____

названий далі "Замовник", і _____

(І.Ш.Б.)

названий далі «Виконавець», про подане нижче:

1. Виконавець з " " 200 р. до " " 200 р. зобов'язується виконати роботи _____

(опис роботи)

Особливі умови:

Замовник зобов'язується у місячний термін після підписання акта про приймання робіт від Виконавця _____ за _____

заплатити суму в кількості _____ грн. ___ коп., в тому числі ПДВ 20% _____ грн.. ___ коп..

Виконавець, _____

прописаний: м. _____, вул. _____, буд. _____

корпус _____, кв. _____

Паспорт: серія _____ № _____ виданий _____

(ким, дата видачі)

Сімейний стан _____

Особовий рахунок ощадної книжки № _____ ощадний банк № розрахунковий рахунок районного відділення Житлсоцбанку № _____

Замовник

Виконавець

Тема 7. Переведення на іншу роботу

План

1. Переведення на іншу роботу, види переведень.
2. Зміна істотних умов праці.
3. Переміщення неї інші місця роботи.

Завдання

1. Волошина працювала завідуючою кафедрою педагогічного інституту. У зв'язку з закінченням п'ятирічного строку обрання та досягненням 65-річного віку їй було запропоновано перейти на посаду професора кафедри, на що вона дала згоду. Ректор видав наказ про переведення її на цю посаду з місячним строком випробування. По закінченні строку випробування Волошина була звільнена як така, що не витримала випробування. Вважаючи звільнення незаконним, вона звернулася з позовом до суду про поновлення на роботі.

Який порядок встановлення випробування професорсько-викладацького

складу ВУЗів? Як вирішити суперечку?

2. Лук'янова працювала медичною сестрою в терапевтичному відділенні санаторію "Барвінок". У зв'язку з переходом на нові умови організації та оплати праці наказом головного лікаря вона була переведена медсестрою у дитячі ясла того ж санаторію. Вважаючи переведення неправомірним, бо характер праці режим робочого часу на новому місці відрізнявся від попередніх, Лук'янова після розгляду питання в КТС звернулася з позовом до суду про поновлення на попередній роботі.

Чи має тут місце переведення на іншу роботу? Чи вправі адміністрація вимагати від Лук'янової роботи в дитячих яслах? Яким повинне бути рішення суду?

3. Директор сільськогосподарського кооперативу „Берізка" Харківської області видав наказ про переведення робітниці Шевцової з садово-городницької в тваринницьку бригаду строком на один місяць. Шевцова з переведенням не погодилась, і звернулася до суду з позовом про поновлення її на колишній роботі. мотивуючи позов тим, що переведення було оформлене без її згоди і її вже тричі раніше переводили на цю роботу. У суді представник відповідача пояснив, що переведення було викликане виробничою необхідністю у зв'язку з відсутністю доярок. Чи може мати місце переведення на іншу роботу без згоди працівника? Чи є тут підстави для переведення? Як повинен вирішити справу суд?

4. Наказом від 14 січня директор Донецького комбінату побутових послуг перевів майстра чоловічої перукарні №91 Аніщенко в перукарню №55 того ж комбінату, розташовану в іншому районі міста, бо вона неодноразово сварилася з працівниками, і загальні збори трудового колективу перукарні №91 прийняли рішення про її переміщення в інше місце, з метою нормалізації соціально-психологічного клімату колективу. Аніщенко від переміщення відмовилася і звернулася до суду і позовом про поновлення на попередній роботі. У заяві позивачка зазначила, що перукарня №55 розташована в іншому кінці міста, а це пов'язано з довгим переїздом. Крім того, перукарня розташована в малолюдній місцевості і заробітна платня у позивачки значно знизилася.

Що має місце в даному випадку: переведення або переміщення? Яке правове значення має рішення трудового колективу? Як повинен вирішити справу суд?

5. Лікар-стоматолог медоб'єднання при ХЕНЗ Савченко наказом головного лікаря був переведений на роботу з медичного пункту безпосередньо в цех, де було обладнано нові приміщення для прийому хворих. Савченко від переведення відмовився і роботи не розпочав. Адміністрація лікарні, вважаючи, що відбулося переміщення лікаря на інше робоче місце, а не переведення, звільнила його з роботи. Савченко звернувся до суду з позовом про поновлення його на роботі в медпункті. Під час трудового засідання виявилось, що в медпункті у Савченко протягом 16 років працював хірургом, у цеху йому ж доручили проводити і лікування зубів.

Чи підлягає позов задоволенню?

6. Голубчиков працював у складі комплексної бригади в кам'яному кар'єрі

виробничого об'єднання на посаді помічника машиніста екскаватора. Протягом весняного та літнього періоду Голубчиков працював у дві зміни. 30 жовтня він був переведений на роботу в одну (першу) зміну, бо робота в другу зміну в зв'язку з тим, що почало рано темніти, виявилася неефективною. Голубчиков не погодився з таким розпорядженням адміністрації, не розпочав роботу і через це був звільнений за прогул без поважних причин.

Чи має право Голубчиков відмовитися від роботи в нових умовах?

7. Слюсар Сергій звернувся з позовом до суду про поновлення його на роботі та стягненні заробітної платні за час вимушеного прогулу. У позові він зазначив, що адміністрація радгоспу у зв'язку з виробничою необхідністю перевела його на ремонтні роботи телятника на два місяці. Сергій відпрацював один місяць, і звернувся до адміністрації з проханням перевести на попередню роботу, але отримав відмову. Після відмови виконувати роботу адміністрація за згодою з профспілкою звільнила його за п.3, ст.40 КЗпП.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Тема 8. Припинення трудових правовідносин

План

1. Підстави припинення трудових правовідносин.
2. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
3. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
4. Інші види розірвання трудового договору.

Завдання

1. Наказом директора школи Дегтярьов був прийнятий на роботу кочегаром-опалювачем школи №35 з 16 жовтня на період опалювального сезону. Дегтярьов став вимагати йому компенсацію за невикористану відпустку і після відмови адміністрації звернувся до КТС.

Який трудовий договір було укладено з Дегтярьовим? Чи підлягає його вимога задоволенню?

2. Тесляр Кісельов, працював за страховим договором на будівництві. По закінченні строку договору він подав заяву з проханням його звільнити. Начальник будівельного управління умовив його попрацювати ще, бо в управлінні немає кваліфікованих теслярів, і треба закінчити будівництво великого об'єкта. Через три місяці після заяви Кісельова про прийняття на роботу був виданий наказ про звільнення його з роботи у зв'язку із закінченням строку договору. Кісельов звернувся до районного суду з позовом про поновлення на роботі, вказуючи на те, що він просив про звільнення навесні, але начальник будівельного управління не відпустив його, тепер обставини змінилися, і він вирішив продовжити працю на будівництві ще на один рік. Робоче місце тесляра на будівництві залишилося вакантним.

У чому особливість правового положення працівника, який уклав строковий трудовий договір? Який порядок припинення трудового договору у зв'язку із закінченням строку договору? Чи є наказ начальника законним?

3. Кухар заводської їдальні Вичкова 25 березня подала заяву з проханням звільнити її у зв'язку з переведенням чоловіка в інше місто. 7 квітня Вичкова на роботу не вийшла і, як з'ясувалося, у той же день виїхала. Коли за її проханням було вислано трудову книжку, вона виявила такий запис: "Звільнена за п.4 ст.40 КЗпП". Вичкова, дізнавшись про зміст цієї статті, звернулася до прокурора зі скаргою на дії адміністрації.

Який порядок розірвання трудового договору за ініціативою працівника при наявності такої причини, як у Вичкової? Чи правильне звільнення Вичкової за прогул? Яку відповідь повинен дати їй прокурор?

4. Агроном насінневої лабораторії Корсун 15 жовтня подав заяву про звільнення за власним бажанням. 18 жовтня він подав другу заяву, у якій прохав вважати не дійсною попередню заяву, тому що звільнитися з роботи передумав.

Однак у цей же день наказом по лабораторії його звільнили з роботи за власним бажанням, за заявою від 15 жовтня.

Вважаючи звільнення не дійсним, Корсун звернувся до КТС про поновлення його на роботі.

Яке рішення повинно прийняти КТС?

5. При скороченні штату в апараті управління заводу ХЕМЗ адміністрація винесла на розгляд профспілки питання про дозвіл на звільнення старшого економіста Колосової. При розгляді питання з'ясувалося, що Колосова має двох дітей і чоловіка студента. Спеціальної освіти вона не має. Кваліфікація середня. Однак посада Колосової не ліквідується, на її місце з ліквідованої посади економіста переведено Рогова, який має вищу освіту та п'ятирічний стаж роботи за фахом.

На заводі є можливість і працевлаштувати Колосову, але з деяким зниженням окладу.

Яке рішення повинен прийняти профком?

6. Комірника Калашніка було звільнено з роботи у зв'язку з втратою довіри. Він звернувся з позовом до суду про поновлення його на роботі. Та суд признав рішення адміністрації слушним. Своє рішення суд мотивував тим, що у вихідний день Калашнік самовільно зрубав три дерева і перевіз їх до дому. У зв'язку з тим, що він зробив замах на державне майно, йому не можна доручити матеріальні цінності на складі.

Районний прокурор скасував рішення суду. Як треба вирішити справу?

7. Робочий Юров у нетверезому стані вчинив у гуртожитку скандал і був засуджений до умовного покарання.

Базуючись на вироку суду, адміністрація звільнила Юрова за згодою з профспілкою за п.7 ст.36 КЗпП України. Юров оскаржив звільнення у суді, який виніс рішення про поновлення його на роботі і оплатив вимушений прогул за 15

робочих днів.

Чи вірне рішення виніс суд?

8. Клебанов звернувся 5 січня з письмовою заявою до адміністрації райпромкомбінату, де працював рахівником, з проханням звільнити його з роботи бо він має намір перейти в іншу установу, де йому пропонують посаду бухгалтера. 25 березня адміністрація видала наказ про звільнення Клебанова за власним бажанням за ст. 38 КЗпП України. Клебанов оскаржив звільнення при цьому він пояснив, що у січні у нього була можливість улаштуватися на роботу, а зараз такої можливості немає.

Який порядок звільнення за власним бажанням? Чи підлягає вимога задоволенню?

9. Гончаренко працювала маляром-штукатуром БМУ 132. Вона часто хворіла і ЛКК дійшла висновку, що ця робота протипоказана за станом її здоров'я. Перейти на іншу роботу вона відмовилася, і, за згодою профкому, була звільнена за п.2 ст. 40 КЗпП. Гончаренко звернулася до суду з позовом про відновлення на роботі, мотивуючи свої вимоги тим, що доручену їй роботу вона виконувала. ніяких зауважень по роботі не мала, а на іншу роботу переходити не бажає, бо там менша заробітна плата, а на її утриманні двоє дітей одного і чотирьох років. Чи обов'язковий висновок ЛКК для директора? Чи в праві Гончаренко відмовитися від переводу на іншу роботу? Чи суд повинен вирішити справу?

10. Водій АТП 16036 Миронов 12 лютого запізнився на роботу на 1,5 години, за це на нього було накладене дисциплінарне стягнення - догана. 24 березня, Миронов після обідньої перерви не з'явився на роботі без поважної причини. АТП за згодою профкому звільнила Миронова за п.3 ст. 40 КЗпП України. Вважаючи звільнення незаконним Миронов звернувся до суду про поновлення його на роботі. У позові Миронов зазначив, що про накладене на нього стягнення за запізнення на роботу 12 лютого він дізнався тільки у березні, коли його звільнили. Пояснення з приводу іншого запізнення від нього ніхто не вимагав.

За яких обставин робітника можна звільнити за п.3 ст. 40 КЗпП України? Які помилки було припущено при звільненні Миронова.

Тема 9. Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку

План

1. Поняття та види робочого часу.
2. Поняття та види часу відпочинку.

Завдання

1. Під час обідньої перерви терміново знадобився для відгрузки зерна на елеватор вагар польового стану, який пішов у сусіднє село. За свавільне залишення току протягом робочого часу вагарю було оголошено догану. Вагар вважав, що накладене стягнення незаконне, звернувся до КТС. Як вирішити справу?

2. Водія учгоспу сільськогосподарського технікуму Пакліна було звільнено

за п.4 ст.40 КЗпП за відмову від роботи у вихідний день. Адміністрація не звернулася за згодою на звільнення у профком. Паклін оскаржив звільнення у зверненні до суду.

При розгляді справи у суді, представник адміністрації подав витяг з рішення профкому, у якому є згода на звільнення Пакліна за п.3 ст. 40 КЗпП, тому що місяць назад він отримав догану за відмову виконати розпорядження директора учгоспу відпрацювати півтори зміни. А відмова від роботи у вихідний день, незважаючи на наказ керівника господарства, є ще найбільш грубим порушенням трудової дисципліни. Як вирішити справу?

3. Касир Іванченко періодично поверталася на роботу після обідньої перерви із запізненням на одну-дві години. На зауваження головного бухгалтера, Іванченко заявила, що для неї, як касира встановлено ненормований робочий день, і з цього приводу вона має можливість використовувати робочий час - за власним бажанням.

Як треба розуміти поняття ненормований робочий день? Чи має правову підставу заява Іванченко?

4. Обліковець фабрики Сухова звернулася до директора з проханням про перевід її на роботу з неповним робочим днем. Директор їй відмовив. Сухова вирішила звернутися профспілки за роз'ясненням. Як повинен пояснити це питання профком?

5. Робітник-підрядник Петух і різноробочий сімнадцятирічний підліток Сизов були залишені майстром після закінчення роботи на п'ять годин для ремонту комбайнів, на яких вранці будуть працювати шість чоловік. Бухгалтерія відмовилася оплатити понадурочні роботи тому, що вони не були оформлені наказом начальника цеху і неузгоджені з профспілкою. Петух і Сизов звернулися з позовом до суду.

Які умови та порядок призначення понадурочних робіт? Чи необхідно оплатити понадурочні роботи у даному випадку?

6. У механічній майстерні виник простій у бригаді робочих. Двох з них негайно перевели на іншу роботу. Там вони виконували норму виробітку та мали заробіток на 170 грн. за місяць менше, ніж у майстерні. Трьох робочих не працювали два дні, а потім вони були переведені на шість днів на нижчеоплачувану роботу, але не виконували норму виробітку на новому місці. Усім членам бригади було надано оплату за виконану роботу. Робітники не погодились з таким рішенням та подали заяву до КТС.

Дайте правову оцінку ситуації.

7. Директор Бахмачського комбінату з вироблення молочних консервів видав наказ про подовження робочого дня на одну годину для медсестер Кондратової, Перемолової та Яремич у зв'язку з наданням відпустки за вагітністю і пологами медсестрі Ольшанській.

Чи законно вчинив директор?

8. До районного прокурору надійшов лист від громадянина Мануловського з таким змістом: "За рішенням суду я був поновлений на роботі з виплатою

грошової суми за 18 днів вимушеного прогулу. У зв'язку з цим адміністрація у наданні мені відпустки відмовила. МОТИВУЮЧИ тим, що я вже не працював протягом зазначених 18 днів”.

Чи правомірні дії адміністрації?

9. Замінити числовими значеннями:

$$A/B + B/G + (D-E) = Ж-3,$$

де А - тривалість відпустки педагогів;

Б - тривалість відпустки працівників підземних і гірських робіт;

В - тривалість додаткових відпусток за роботу на підприємствах з шкідливими умовами праці та за особливий характер робіт;

Г - тривалість додаткової відпустки робітникам, які мають дітей (двох і більше до п'яти років або дитину-інваліда);

Д - тривалість відпустки працюючих підлітків;

Е - тривалість відпустки працюючих інвалідів І і ІІ груп;

Ж - загальна максимальна тривалість щорічної основної та додаткової відпустки робочих підземних робіт;

З - загальна максимальна тривалість основної та додаткової відпустки.

Тема 10. Заробітна плата. Гарантії та компенсації

План

1. *Поняття та види заробітної плати.*
2. *Правове регулювання заробітної плати.*
3. *Система заробітної плати.*

Завдання

1. За штатним розкладом оклад товарознавця становить 200 грн. на місяць. Приймаючи на цю посаду Семенов, директор організації встановив йому оклад у розмірі 170 грн., мотивуючи це тим, що останній не має вищої освіти. Через шість місяців Семенов почав вимагати призначення йому окладу відповідно до штатного розкладу. З цією вимогою Семенов звернувся до КТС.

Чи залежить розмір окладу від розсуду сторін? Яким повинно бути рішення КТС?

2. Умовами трудового контракту, укладеного між Жалінським і заводом "Система", було передбачено, що він приймається на посаду економіста відділу збуту. Поряд з іншими умовами встановлювалося, що оплата його праці буде здійснюватися щомісячно в розмірі 3% від реалізованої ним продукції. Після закінчення місяця головний бухгалтер відмовився підписати документ про оплату праці в розмірі 1850 грн., мотивуючи це тим, що тарифною угодою, що діє на заводі, передбачена погодинна оплата праці службовців за місячними окладами у відповідних розмірах.

Оплата праці економісту відділу збуту встановлена в розмірі 200-280 грн. Нархована Жалінському сума – 1850 грн. значно перевищує цей розмір.

Жалінський звернувся до КТС із заявою про стягнення обумовленої контрактом суми.

Яке рішення повинне винести КТС?

3. 7 квітня 2002 року директор комбінату "Тимаковський" Левченко видав наказ про зниження на 30% заробітної плати управляючому відділенням №4, бухгалтеру Ніколаєнку та бригадиру Богатирю за неправильне оформлення документів.

Опротестуйте цей наказ.

4. Зикін працював електромонтером механічного цеху заводу 13 серпня 2002р. без його згоди і оформлення наказом він був переведений на іншу роботу до конструкторського бюро, де премії не сплачувалися. У механічному цеху виплачування премій йому було припинено. Зикін звернувся до КТС з вимогою про стягнення премії на тій підставі, що під час прийняття на роботу було обумовлено, що крім відрядного заробітку, за умов виконання норм виробітку, йому буде сплачено також і премію.

Яким повинно бути рішення КТС? Ваша думка про законність таких умов трудового договору.

Тема 11. Правове регулювання дисципліни праці

План.

1. *Поняття дисципліни праці.*
2. *Правові основи регулювання дисципліни праці.*
3. *Основні права й обов'язки працівників і власника, уповноваженого ним органу.*
4. *Дисциплінарна відповідальність.*

Завдання

1. Інженера-механіка Тараненка наказом директора від 14 листопада було звільнено з роботи за те, що відмовився 20 жовтня цього ж року від поїздки до міста Новосибірська за запасним частинами.

Суд, куди звернувся, Тараненко поновив його на роботі, оскільки звільнення було проведено без згоди профспілки. До того ж у Тараненка до цього не було дисциплінарних стягнень і таким чином, наказ суперечить п.3 ст. 40 КЗпП. 22 листопада директор видав наказ про поновлення Тараненка на роботі й оголосив йому догану. Тараненко оскаржив це стягнення у КТС, посилаючись на те, що з 20 жовтня пройшло більше місяця.

Яке рішення повинне винести КТС?

2. Токар Рябцев, що працював у ТОВ "Проммонтаж" допустив грубе порушення технологічної дисципліни, за що йому було оголошено догану, знижено кваліфікаційний розряд, а роботу над продукцією, що виявилася браком, не оплатили. Також Рябцева було притягнуто до матеріальної відповідальності за

заподіяну школу.

Рябцев звернувся до юрисконсульта з питанням про правомірність дій адміністрації.

Яку відповідь повинен дати юрисконсульт?

3. Бухгалтер Демченко протягом місяця три рази запізнилася на роботу без поважних причин на 20, 35 хв. і на 2,5 години. До цього у цей період вона двічі залишала робоче місце за одну годину до закінчення робочого дня. Неодноразові бесіди головного бухгалтера з Демченко про неприпустимість такої поведінки не дали позитивного результату.

Наказом директора Демченко була звільнена за п.3 ст. 40КЗпП України.

Чи правомірні дії директора?

4. Визначити за умовами цього завдання, в чому складається неправомірність притягнення до дисциплінарної відповідальності:

1) жінки, яка має семирічну дитину, у зв'язку з відмовою від відрядження;

2) токар відмовився виконувати в міру необхідності сварочні роботи;

3) робітника за запізнення на роботу, якщо він запізнився 23 березня, а стягнення накладено 16 серпня;

4) робітника за відмову від переводу у зв'язку з простоєм на друге підприємство строком на два місяці.

5. Водії Соколенко і Скрипунов у неробочий час були затримані у і нетверезому стані та доставлені у медвитверезник. Наказом директора Соколенку та Скрипунову оголосили догану.

Чи правомірні дії директора?

6. Директор сільськогосподарського підприємства видав наказ про накладення грошового штрафу по 150 грн. на шістьох водіїв автомобілів і двох трактористів за те, що вони не поставили техніку на ніч на стоянку. Дайте правову оцінку.

7. У квітні 2002р. були виявлені викривлення у кварталному звіті, які допустив економіст Зотов, який у цей час знаходився у відрядженні. Повернувшись з відрядження, Зотов через тиждень поїхав на місячні курси підвищення кваліфікації, а після повернення пішов у відпустку. У середині серпня у Зотова вимагали пояснення з приводу помилок у звіті, а тоді оголосили догану. Зотов звернувся у КТС зі скаргою.

Чи дотримано порядок і строк накладання дисциплінарного стягнення?

8. Шофер Галкін працював на автомашині десять годин підряд, після чого йому було наказано працювати ще шість години. Галкін відмовився виконати це розпорядження, посилаючись на те, що у зв'язку з втомою він не зможе безпечно вести машину. За це Галкіну була оголошена догана.

Дайте правову оцінку діям адміністрації.

Тема 12. Матеріальна відповідальність працівників

План

1. Поняття та ознаки матеріальної відповідальності.
2. Підстави та умови матеріальної відповідальності.
3. Види матеріальної відповідальності.
4. Порядок відшкодування збитків, заподіяних з вини працівників.

Завдання

1. Токар Князев під час роботи через недбалість зламав верстак, чим заподіяв шкоду підприємству на суму 421 грн. Адміністрація заводу пред'явила до Князева позов про стягнення шкоди (421 грн. - вартість ремонту верстака, 108 грн. - вартість простою верстака).

У судовому засіданні було встановлено, що Князев повинен нести обмежену матеріальну відповідальність, для якої законом визначений позасудовий порядок відшкодування збитків. Впровадження у справі було припинено.

Чи вірно поступив суд?

2. З вини завідувача складом Філімонова зіпсувалося дві тони м'ясних продуктів, збитки становили 2000 грн. Філімонов пояснив, що м'ясопродукти були зіпсовані у зв'язку з відключенням електроенергії. Крім того, деякі м'ясопродукти можуть бути використані (м'ясні консерви, строк реалізації яких не закінчився, а умови зберігання додержані).

Чи може бути притягнений до відповідальності Філімонов?

3. Водій вантажівки Савельєв наближався до перехрестя, коли на світлофорі загорілося червоне світло. Савельєв натиснув на гальма і відчув, що автомашини не слухається й іде до перехрестя з тією ж швидкістю. Побойуючись наїзду на пішоходів він різко повернув кермо у бік і зіткнувся із сусідньою машиною, яка належала молокозаводу. Обидві машини отримали ушкодження, потребують капітального ремонту. Держарбітраж задовольнив позов молокозаводу до автобазу. Автобаза, у свою чергу, подала позов до Савельєва на суму 2000 грн. У судовому засіданні Савельєв доповідав, що його вини в аварії немає, оскільки, коли він виїжджав з гаража ушкоджень не помітив, а звернув у бік тому, що хотів запобігти людським жертвам.

Як необхідно вирішити цю справу?

4. Робочий орендного підприємства "Комратский" Ніконов за станом здоров'я не вийшов на роботу для збирання помідорів. У результаті цього, закріплені за ним 0,5га не було прибрано і помідори на цій площі зіпсувалися. Директор орендного підприємства вимагав від робочого відшкодування збитку підприємству, а коли він відмовився відшкодувати, то бухгалтерія вирахувала збиток із заробітної плати Ніконова.

Ніконов звернувся з позовом до суду про відшкодування відрахованих з

нього коштів, хоча документа оправдовуючого невихід на роботу не представив.

Яким повинне бути рішення суду?

5. З вини водія таксомоторного парку Вітрова трапилася аварія, в результаті якої машина простояла на ремонті 12 днів. Таксопарк вимагав відшкодувати збитки, які склалися з вартості ремонту автомобіля і суми грошей неотриманих від пасажирів за час простою таксі. Вітров відшкодувати збитки відмовився. Таксопарк звернувся до суду.

Дайте правову оцінку ситуації.

6. Лаборант Воронков, проводячи лабораторні дослідження, підключив прилад до мережі високої напруги, в наслідок чого останній був приведений до повної непридатності. Наказом по інституту Воронкову була оголошена догана і на нього покладений обов'язок відшкодувати заподіяну шкоду в повному розмірі.

Однак суд, куди Воронков направив позовну заяву, відмовив йому в розгляді спору через непідвідомчість спору суду. На думку суду, вимога позивача зводилася до зміни істотних умов праці, закріплених у колективному договорі, і встановленню нових.

Дайте правову оцінку ситуації та визначте підвідомчість спору.

Розділ IV. Земельне законодавство

Тема 13. Правове регулювання земельних відносин в Україні

План

1. Поняття земельного права.
2. Законодавство про землю.
3. Земельні правовідносини.
4. Земельний кадастр.
5. Землеустрій, охорона земель і відповідальність за порушення земельного законодавства.

Завдання

1. Сільськогосподарське підприємство „Труд” на весняно-літній період організував на березі річки загін для утримання свиней. У зв'язку з виникненням забруднення води у річці мешканці близьких сіл звернулися у райраду із скаргою, у якій вони вимагали від директора сільськогосподарського підприємства ліквідувати зазначений загін і перевести його на інше місце. У скарзі також було зазначено, що воду з річки населення осель використовує для господарських і побутових потреб, у жаркі літні місяці і для питтєвих потреб. Як вирішити справу?

2. Громадянин Мінаков мешкав у селі Таблучинське, ніде не працював, мав у приватній власності земельну ділянку розміром 0,25 га, захватив ще 0,17 га польової землі сільськогосподарського кооперативу. На свосвільно зайнятій ділянці посадив картоплю. При цьому знищив 0,12 га посіву трав кооперативу.

За ці дії його було притягнуто до відповідальності.

Які міри може застосувати суд?

3. Медсестра сільської лікарні Фролова самовільно зайняла земельну ділянку, яка належала середній школі і посадила на ній картоплю і капусту. Голова сільської ради на прохання директора школи попередив Фролову, щоб вона не збирала врожай із самовільно зайнятої земельної ділянки, однак Фролова збрала врожай. За невиконання розпорядження голова сільської ради вирахував із заробітної плати Фролової штраф у розмірі 100 грн. Фролова вважала, що її оштрафували безпідставно, і звернулася з заявою у КТС про відшкодування їй 100 грн.

Яка встановлена відповідальність за самовільний захват земельної ділянки?

4. Деякі робітники і службовці м'ясокомбінату протягом кількох років самовільно використовували під город близько 5 га землі, яка належала сусідньому сільськогосподарському підприємству. Весною минулого року дирекція підприємства попередила робітників і службовців про те, щоб вони не саджали картоплю на полі. Всупереч попередженню ділянки були оброблені та обсажені. Які правові наслідки виникнуть у цьому випадку?

5. Робітник сільськогосподарського орендного підприємства Безсонов у березні 2002р. отримав у власність належну йому на праві володіння присадибну земельну ділянку. Через рік Безсонов вирішив переїхати у місто на постійне проживання та продати свій дім і земельну ділянку.

Рада відмовила йому в оформленні цієї угоди. Дайте правову оцінку цієї відмови.

Тема 14. Правове становище селянського (фермерського) господарства

План

1. Поняття, ознаки, умови та порядок виникнення селянського (фермерського) господарства.
2. Правові основи діяльності селянського (фермерського) господарства.
3. Правове регулювання господарської діяльності селянського (фермерського) господарства.

Завдання

Голова фермерського господарства Степанов, внаслідок інвалідності був визнаний непрацездатним. Фермерське господарство він вів на земельній ділянці, переданій йому у користування.

Визначити, кому з перелічених, суб'єктів сільська рада передасть у користування земельну ділянку: сину Степанова, який мешкає у місті; племінниці Степанова, яка мешкає у цьому сільському населеному пункті, має вищу освіту за фахом агроном; громадянину Васильєву, який є членом даного фермерського

господарства, і бажає вести фермерське господарство, але не є членом сім'ї Степанова.

2. Які документи потрібні для державної реєстрації селянського (фермерського господарства)?

Розділ V. Екологічне законодавство

Тема 15. Правова охорона навколишнього природного середовища

План

1. Законодавство про охорону навколишнього середовища.
2. Право природокористування.
3. Економіко-правовий механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища.
4. Вирішення спорів і відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.

Завдання

1. У одному з відділень сільськогосподарського кооперативу ядохімікати зберігалися просто неба. У період дощу ядохімікати зміло водою у ставок, з якого вода подавалася для тваринницьких ферм і поливу поля. Про це стало відомо суспільному інспектору охорони навколишнього середовища Власову.

Яка компетенція суспільного інспектора? Які дії він може застосувати?

2. Згідно з угодою лісокомбінату з авіаційним підприємством, останнє провело обробку лісових культур ядохімікатами (належать лісокомбінату). У результаті на пряму вітру та недостатньої його сили ядохімікати потрапили на посіви площею 6 га, які загинули. За агротехнічними строками пересів став неможливим.

Що є об'єктом порушення, хто повинен відшкодувати збитки?

2. Навести по чотири приклади загального природокористування та спеціального природокористування. Відповіді обґрунтувати.

Список використаної літератури

1. Конституція України. – К, 1996.
2. Цивільний кодекс України / зі змінами та доповненнями /. – Х.: Еспада, 2002.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення / зі змінами та доповненнями /. – Х.: Одиссей, 2002.
4. Кодекс законів про працю з коментарями. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
5. Земельний кодекс. – Х.: Одиссей, 2002.
6. Про конституційний суд України: Закон України // ВВР. – 1992. - №9.
7. Про власність: Закон України // ВВР. – 1991. - №20.
8. Про підприємництво: Закон України // ВВР. – 1991. - №14.
9. Про підприємства в Україні: Закон України // ВВР. – 1991. - №24.
10. Про господарські товариства: Закон України // ВВР. – 1991. - №40.

11. Про селянські (фермерські) господарства: Закон України // ВВР. – 1992. - №14.
12. Про банкрутство: Закон України // ВВР. – 1992. - №31.
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України // ВВР. – 1991. - №41.
14. Про плату за землю: Закон України // ВВР. – 1992. - №38.
15. Про задаток: Закон України // ВВР. – 1992. - №47.
16. Про зайнятість населення: Закон України // ВВР. – 1991. - №14.
17. Про охорону праці: Закон України // ВВР. – 1992. - №49.
18. Про пенсійне забезпечення: Закон України // ВВР. – 1992. - №3.
19. Інструкція про порядок ведення трудових книжок на підприємствах, установах та організаціях, затверджена спільним наказом Мінпраці, Мініюсту, Мінзахисту 29 липня 1993 року. - №58.
20. Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ та організацій: Постанова КМ України від 3 квітня 1993. - №245.
21. Про застосування контрактної форми трудового договору: Постанова КМ України від 19 березня 1994. - №170.
22. Про відпустки: Закон України // ВВР. – 1996. - №42.
23. Про оплату праці: Закон України // ВВР. – 1995. - №28.
24. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України // ВВР. – 1998. - №17.
25. Основи держави і права: Навч. посібник / За ред. В.В. Комарова. – Х.: Нац. юр. акад. України, 2001.
26. Скаун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. – Х.: Консум; Университет внутренних дел, 2000.
27. Цивільне право: Практикум / Кафедра цивільно-правових дисциплін – Укладач: С.І. Сприндис. – Х.: ХДПУ, 2000.
28. Трудовое право Украины / Под ред. Г.И. Чанышевой и Н.Б. Болотиной. – Х.; Одиссей, 2001.
29. Аграрне право України: Підручник / В. З. Ярчук, В.І. Андрійцев, С.Ф. Василюк та ін.; За ред. В.З. Ярчука + 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2000.
30. Дмитренко І.А. Екологічне право України: Підручник. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
31. Андрійцев В.І. та ін. Екологічне право: Особлива частина: повн. акад. курс. – К.: Істина, 2001.

Навчальне видання
Світлана Валеріївна Шерстюк

ОСНОВИ ПРАВА

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти денної та заочної форми навчання
спеціальностей: 051 «Економіка»,
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Редактор Л.І. Сібенкова
Коректор І.О. Бутильська
Комп'ютерний набір і верстка С.В. Шерстюк, І.І. Пасльон.

Підп. до друку 12.01.2020 р. Формат 60x84/16. Гарнітура Таймс. Друк
офсетний. Обсяг: 1,6 ум.-друк. арк.; 1,6 обл.-вид. арк. Тираж 200. Замовлення
№ 114.

Виробник – редакційно-видавничий відділ Харківського національного
аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. 62483, Харківська обл.,
Харківський р-н, п/в «Докучаєвське -2», навч. містечко, тел. 99-72-70.
E-mail: office@knau.kharkov.ua

Виготовлювач – дільниця оперативного друку ХНАУ, тел. 99-77-80

© Шерстюк С.В., 2020
© Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, 2020